

JA ELLER NEJ?

Värderingsövning om yttrandefrihet

VAD?

I den här värderingsövningen får eleverna ta ställning i frågor som rör yttrandefrihetens gränser. Övningen bygger på verkliga händelser vilka formulerats som berättelser. I mitten av varje berättelse måste eleverna ta ställning till ett etiskt dilemma. Därefter avslutas berättelsen och en diskussion om yttrandefrihet följer.

Syftet med övningen är att eleverna – genom verkliga händelser – ska få reflektera kring yttrandefriheten.

HUR?

Utgångspunkter

I *Historieundervisningens byggstenar – grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik* diskuterar Magnus Hermansson Adler den narrativa historiens funktioner. Narrativ historia är ett undervisningsmoment där en muntlig berättelse används för att utvinna kunskap. Genom berättelsen får eleverna uppleva en meningsfull rekonstruktion av historien.

Berättelserna i värderingsövningen innehåller en början, en mittdel och ett slut. Kring mittdelen formuleras en etisk frågeställning som eleverna måste ta ställning till med hjälp av ja och nej-lappar.

Förberedelser

Ett bildspel med kartor, fotografier och länkar till filmklipp stödjer dig som lärare i berättandet. Övningen kräver därför tillgång till dator, projektor och internetuppkoppling. Eleverna behöver också ja- och nej-lappar. Det kan t ex vara gröna lappar för ja och röda för nej. Ett alternativ till lapparna är att låta eleverna diskutera frågan först i par, och sedan diskutera i helklass.

Genomförande

Varje berättelse består av:

1. Inledande **beskrivning** av något som har hänt.
2. En **etisk fråga** som eleverna får **värdera** och **ta ställning** till.
3. **Avslutning** av berättelsen
4. **Diskussionsfrågor** av principiell karaktär, som också leder vidare till hur yttrandefriheten fungerar i Sverige.

Läs varje berättelse och låt eleverna ta ställning. Läs sedan vidare och berätta hur det slutade. Avsluta med en diskussion om yttrandefriheten.

JA ELLER NEJ?

Värderingsövning om yttrandefrihet

Manus

Bild

1. Azzas kamp

I många år var Egypten en diktatur. All opposition tystades och kritiker fänglades. Men så plötsligt hände något. Det började i Tunisien. För Tunisien var, precis som Egypten, en diktatur vid denna tid. Och där hade människor tröttnat på förtrycket. De intog gatorna för att protestera och snart spred sig demonstrationerna även till Egypten.

Denna våg av demonstrationer som svepte över Mellanöstern i början av 2011 kallas för den arabiska våren.

Azza Hilal Suleiman var 48 år när protesterna bröt ut i Egypten. Den 28 januari 2011 satt hon på bussen. När hon tittade ut genom fönstret såg hon hur människor samlades för att demonstrera. Azza bad busschauffören stanna och hon klev av. Hon visste att det var farligt att demonstrera i Egypten. För säkerhetsstyrkorna kunde slå till med full kraft. Och att uttrycka kritik mot makthavarna medför alltid stora risker i en diktatur.

Fråga: Borde Azza gå med i demonstrationståget? Ja eller nej?

Låt eleverna ta ställning med sin ja- och nej-lapp och sedan motivera sina svar.

Hon gick med i demonstrationen. Och det blev allt fler och fler som anslöt sig. Azza upplevde en stark känsla av lycka. Äntligen protesterade människor! Men så kom säkerhetsstyrkorna. De sköt rakt in i folkmassan och gatorna fylldes med tårgas. Flera demonstranter greps. Men Azza klarade sig och tog sig hem.

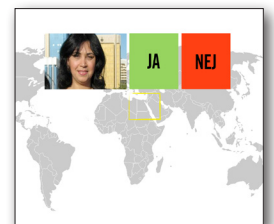
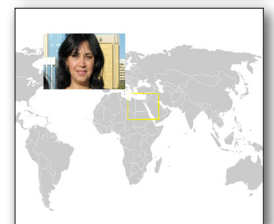
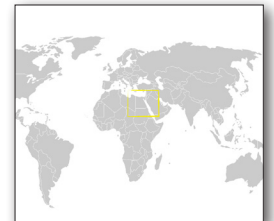
Demonstrationerna fortsatte. Senare samma år, den 17 december, gick hon med i ännu en. Denna gång utanför regeringsbyggnaden. Och även nu blev det våldsamt.

Plöstligt såg hon hur några från säkerhetsstyrkorna omringade en ung kvinna och misshandlade henne brutalt. De stampade på henne och slet av henne tröjan, så att man kunde se hennes underkläder. Mitt på gatan. Azza rusade fram och ropade att de skulle sluta. Men det hjälpte inte.

Azza kastade sig in mellan poliserna och kvinnan. Då blev även hon brutalt misshandlad. Vi ska nu se ett nyhetsklipp från sjukhuset där vi får veta mer om vad som hände.

Visa filmklippet.

Efter misshandeln har Azza kämpat för att de skyldiga ska ställas inför rätta. Än så länge har inget hänt. Två år efter händelsen är hon ändå optimistisk. "Före revolutionen var det så deprimerande. Det fanns så mycket orättvisor och mycket tvingades på dig. Nu är jag hoppfull", säger Azza.

Klicka på länken för att komma till klippet

JA ELLER NEJ?

Värderingsövning om yttrandefrihet

Frågor att diskutera:

- Varför tror ni Azza ingrep?
- Hur skulle ni beskriva Azzas agerande?
- Skulle ni våga göra samma sak?
- Finns det situationer här i Sverige där det kan vara obehagligt att uttrycka sina politiska åsikter?
- Azza säger (*visa citat i presentation*): "Ge inte upp dina rättigheter. För du har bara rättigheter om du kämpar för dem." Finns det tillfällen i Sverige då man måste kämpa för sina och andras rättigheter?

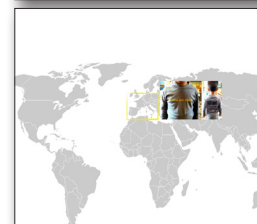

2. En bomb på förskolan

Det var en vanlig dag i slutet av september, på en förskola i södra Frankrike. Plötsligt kom en upprörd förskolelärare in till rektorn. En treårig pojke, som heter Jihad, hade en ny t-shirt på sig. På tröjans framsida stod det: "Jag är en bomb". Och på baksidan: "Jihad: Född 11 september". Så här såg tröjan ut:

Rektorn ringde genast pojkens mamma, 35-åriga Bouchra Bagour. Hon bad om ursäkt och lovade att lägga undan t-shirten. Rektorn skrev en rapport om händelsen och en kopia skickades till stadens borgmästare. Han skrev i sin tur ett brev till regionens chefsåklagare.

Därmed blev frågan ett polisärende. Polisen åkte hem till familjen och började förhöra mamman och hennes bror Zeyad. För det var han som hade köpt tröjan i present till lille Jihad. I flera timmar fick de redogöra för sin tro och sina politiska åsikter. Enligt Zeyad fick de frågan om de gjort något för att påskynda graviditeten så att Jihad skulle födas just den dagen. För han var verkligen född den 11 september 2009.

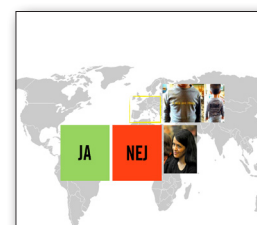
I förhören menade Zeyad att han köpte tröjan till Jihad eftersom han är en riktig snygging – "a bomb". Texten på baksidan beställde han. Men allt var ett skämt, enligt Zeyad.

De åtalades båda för att "glorifiera brott", vilket kan ge fem års fängelse och 45 000 euro i böter i Frankrike.

Fråga: Borde domstolen döma Bouchra och hennes bror till böter. Ja eller nej?

Låt eleverna ta ställning med sin ja- och nej-lapp och sedan motivera sina svar.

Onsdagen den 10 april hölls rättegången i Avignon. Bouchra och Zayed friades helt. Först. Men domen överklagades och den 20 september dömdes Bouchra till 2 000 euro i böter samt villkorlig fängelsestraff i en månad. Zayed dömdes till 4 000 euro i böter och villkorligt i två månader.

JA ELLER NEJ?

Värderingsövning om yttrandefrihet

Frågor att diskutera:

- Var straffet rimligt?
- Är det rätt förbjuda yttranden som "glorifierar brott"?
- Om någon sympatiserar med rörelser som al-Qaida eller personer som Anders Behring Breivik – borde de få uttrycka dessa åsikter då?
- Vem avgör vem som är terrorist?
- Hur tror ni det kändes för Bouchra och Zayed att bli förhörda av polisen om sina politiska och religiösa övertygelser?
- Hur är det i Sverige – får man "glorifiera brott" här? Hur borde det vara?

3. En protest mot våldet?

Det var kväll i Duchcov – en liten stad med ca 9 000 invånare i norra Tjeckien. På puben träffades människor för att dricka öl och prata. Precis som vanligt. Men en kväll utbröt ett slagsmål på puben mellan en romsk man och en annan man.

Slagsmålet rörde upp starka känslor och tre personer i det lilla samhället kallade till en demonstration. De ville samla "missnöjda medborgare" i Duchov för att protestera mot våldet.

Den 29 maj 2013 samlades 800 personer på torget. Först höll en representant från Arbetarpartiet för social rättvisa ett tal. I detta kritiserade han romerna i Tjeckien och hävdade att väldigt många av dem lever på socialbidrag.

Även Duchovs borgmästare var med på torget. Hon sa att "om ni tror att vi som står här har en annan uppfattning om dessa frågor, så tror ni fel". Lite senare förklarade hon sitt deltagande med att många är oroliga för "den aggressiva attacken på puben" och att demonstrationen var ett "logiskt uttryck för vanliga människors förtvivlan".

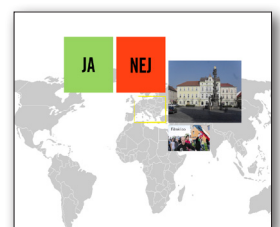
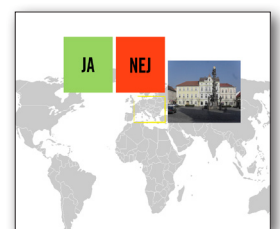
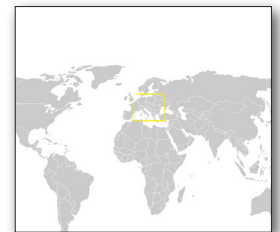
Fråga: Har människorna i Duchov rätt att samlas, demonstrera på torget och uttrycka dessa åsikter? Ja eller nej?

Låt eleverna ta ställning med sin ja- och nej-lapp och sedan motivera sina svar.

Demonstrationen följdes av flera anti-romska protester. Och med protesterna följde hot mot enskilda romer i Duchov. Det fick Stefan, en romsk socialarbetare, uppleva. Nynazister kom till hans hus och kastade lysgranater. Och när han skulle följa några barn till simhallen dök medlemmar från Arbetarpartiet för social rättvisa upp. De sa att de skulle "göra rent swimmingpoolen" och hotade med att slå sönder Stefans ansikte.

Nu är det inte bara i Tjeckien som den här typen av uttalanden, protester och attacker har ägt rum. I fler europeiska länder sker liknande saker:

Visa filmklippet.

Klicka på länken för att komma till klippet

JA ELLER NEJ?

Värderingsövning om yttrandefrihet

Frågor att diskutera:

- I början av filmen ser man en demonstration mot romer i Tjeckien där en person ropar "Detta är vårt hem!". I Grekland ropar några "Romer – lämna Etoliko!". Borde man få ropa så i en demonstration?
- I filmen ser vi också en medlem i det grekiska partiet Gyllene gryning som säger: "Romerna vill inte integreras i samhället utan vill leva som djur" och "att det är deras rätt om deras tradition säger så, men inte här utan i djungeln med Tarzan." Vad anser ni om ett sådant yttrande? Borde det vara förbjudet? Om en politiker i Sverige hade sagt så – vad tror ni hade hänt då?
- Behövs det en gräns för hur man får uttrycka sig om en grupp människor? Och är en sådan gräns i så fall förenlig med yttrandefriheten?
- En av arrangörerna av demonstrationen i Duchov hade tidigare uttryckt sig negativt om romer på Facebook. Om polisen hade känt till hans åsikter – borde de stoppat honom från att arrangera demonstrationen då?

VARFÖR?

Läroplanen - skolans värdegrund och uppgifter

- "Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna."
- "Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde."
- "Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som utbildningen ska gestalta och förmedla."
- "Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana."
- "Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i utbildningen. Därför ska undervisningen i olika ämnen behandla detta perspektiv och ge en grund för och främja elevernas förmåga till personliga ställningstaganden."

Centralt innehåll i samhällskunskap 1a1 och 1b

- "De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ..."

Centralt innehåll i svenska 1

- "Muntlig framställning med fokus på mottagaranpassning. Faktorer som gör en muntlig presentation intressant och övertygande. Användning av presentationstekniska hjälpmedel som stöd för muntlig framställning. Olika sätt att lyssna och ge respons som är anpassad till kommunikationssituationen."

Centralt innehåll i medier, samhälle och kommunikation 1

- "Lagar och andra bestämmelser samt internationella överenskommelser och etiska